

Regeringen, Försvarsdepartementet
fo.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande över betänkandet Plikten kallar! En modern personalförsörjning av det civila försvaret (SOU 2025:6)

Er beteckning: Fö2025/00151

Sammanfattning

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning rörande att civilplikten bör aktiveras mer generellt. Länsstyrelsen lyfter att den del av kommuners verksamhet som där ses som socialtjänst, men som omfattar uppgifter inom hälso- och sjukvård, ska omfattas av det område där civilplikt ska prioriteras. Länsstyrelsen bedömer vidare att civilplikt kan behövas för att tillgodose behovet av personalförstärkning för tillsyn av barn och elever, och att det bör utredas.

Länsstyrelsen bedömer att utredningens förslag om att personer som utreds för civilplikt efter annan utredning än mönstring ska informeras om möjligheten att ingå avtal, bör förtydligas eller inte införas.

Länsstyrelsen anser att beredskapslarm bör innebära tjänstgöringsskyldighet för anställda som placerats i krigsorganisation hos beredskapsmyndighet. Till följd av detta bedömer länsstyrelsen att anställda som ingår i krigsorganisationen hos en beredskapsmyndighet ska registreras hos Plikt- och provningsverket. Därutöver ska tillkommande personal registreras. Länsstyrelsen saknar en belysning av jämställdhetsfrågor i utredningen. Det saknas också en analys kring på vilket sätt olika sorters tjänstgöring under höjd beredskap kan slå mot individer, bland annat vad gäller ersättning.

Bred aktivering av civilplikten (avsnitt 16.2, 18.8.4, 18.13.4)

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att civilplikten bör aktiveras mer generellt och utredningens förslag om i vilka verksamheter detta får fullgöras.

Ett av de områden där utredningen bedömer att civilplikt bör prioriteras är hälso- och sjukvård. Länsstyrelsen vill här lyfta att mycket av det som inom regionens verksamhet är hälso- och sjukvård, i kommunernas verksamhet utförs enligt socialtjänstlagen (2001:453). Det är därför viktigt att den kommunala verksamhet som hos kommunen ses som socialtjänst, men som inbegriper hälso- och sjukvård, omfattas av området hälso- och sjukvård där civilplikt ska aktiveras.

Länsstyrelsen bedömer vidare, till skillnad mot utredningen, att civilplikt kan behövas för att tillgodose behovet av personalförstärkning för tillsyn av barn och elever. Länsstyrelsen anser därför att civilplikt inom detta område bör utredas av ansvarig myndighet. Att barnomsorgen fungerar vid höjd beredskap är en förutsättning för personalförsörjningen i hela det civila försvaret. Behovet kan väntas öka kraftigt, och kanske också förändras exempelvis vid utrymning. Det är också en verksamhet där det är särskilt viktigt att kunna göra ett bra urval av individer med tanke på barns utsatta situation.

Möjlighet till avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap (avsnitt 21.4.4)

Länsstyrelsen delar utredningens uppfattning att frivillighet är bättre än tjänstgöring med plikt, i de fall det är möjligt. Om en annan utredning än mönstring visar att en totalförsvarspliktig utan föregående utbildning kan skrivas in för civilplikt och placeras i en befattning, ska den utredande myndigheten enligt utredningen, informera den totalförsvarspliktige om vilka möjligheter som finns att i stället ingå ett avtal. Information om detta ska ges om det "inte är olämpligt". Länsstyrelsen bedömer att den föreslagna regleringen är otydlig och det kan ifrågasättas om den är lämplig.

Utredningens förslag innebär att myndigheten ska "informera om möjligheten" och inte, som länsstyrelsen tolkar det, en skyldighet att faktiskt erbjuda ett avtal. Om motivet till den föreslagna regleringen är att stärka den totalförsvarspliktiges möjligheter att tjänstgöra på

frivillig basis och med högre ersättning än vid civilplikt borde regleringen innebära en skyldighet att *erbjuda* avtal. Den föreslagna regleringen innebär vidare att myndigheten kan underlåta att informera om möjligheten att ingå avtal om det är olämpligt. Det framgår dock inte i vilka fall det skulle vara olämpligt. För att det ska bli en enhetlig tolkning av den föreslagna bestämmelsen bör det konkretiseras när det kan vara olämpligt att informera om möjligheten att ingå avtal.

Länsstyrelsen ställer sig också tveksam till om de avtal som träffas, under dessa förutsättningar kommer att ske på jämlika villkor. En person som efter annan utredning än mönstring bedömts lämplig för viss tjänstgöring med civilplikt riskerar, om denne inte ingår avtal om tjänstgöringen, att bli placerad med civilplikt i stället. Den bemannande myndigheten har ett tydligt övertag i en sådan situation. Ett alternativ till den föreslagna regleringen är att i stället erbjuda förmånlig ersättning till civilpliktiga, för att göra avtal obehövliga. Ett förfarande där avtal ska erbjudas innan eventuell inskrivning för civilplikt riskerar också att förlänga processerna. Länsstyrelsen bedömer därmed att den föreslagna regleringen antingen ska förtydligas eller inte alls införas.

Beredskapslarm bör innebära tjänstgöringsskyldighet även för anställda som placerats i krigsorganisation hos beredskapsmyndighet

Vid ett beredskapslarm inträder tjänstgöringsplikt för värn- och civilpliktiga. Även för de som ingått avtal om tjänstgöring vid höjd beredskap. Det innebär att personer som bedömts viktiga för försvaret är skyldiga att tjänstgöra. De personer som har valts ut att arbeta i en krigsorganisation hos en beredskapsmyndighet får anses lika viktiga för det civila försvarets funktion som de som omfattas av civilplikt eller de som tecknat frivilligavtal. Länsstyrelsen ser därför ett behov av att även personer som ingår i en krigsorganisation hos en beredskapsmyndighet bör omfattas av en tjänstgöringsskyldighet vid höjd beredskap, och att den ska inträda automatiskt vid beredskapslarm. Det saknas i utredningen ett förslag om detta.

Behov av tydligare terminologi (avsnitt 19.2)

Länsstyrelsen delar utredningens bedömning att det är problematiskt att den registrering som gjorts hos Plikt- och

prövningsverket felaktigt antagits betyda en tjänstgöringsskyldighet under höjd beredskap. Länsstyrelsen anser dock att det saknas skäl att byta terminologi och att det i stället krävs informationsinsatser för att reda ut missuppfattningarna.

Mot bakgrund av länsstyrelsens uppfattning ovan, om att anställda som placerats i krigsorganisation bör omfattas av tjänstgöringsskyldighet vid beredskapslarm, är länsstyrelsen av uppfattningen att de personer som ingår i en beredskapsmyndighets krigsorganisation ska registreras hos Plikt- och prövningsverket.

Länsstyrelsen delar i övrigt utredningens bedömning att endast tillkommande personal ska beredskapsregistreras, inte ordinarie personal.

Allmänna synpunkter

Länsstyrelsen saknar en belysning av jämställdhetsfrågor i utredningen. Utredaren konstaterar i avsnitt 28, Konsekvensbeskrivning, att *"Inga av utredningens förslag bedöms få några konsekvenser för jämställdheten."* Utredningen föreslår bland annat en bred aktivering av civilplikten. Detta innebär att ett stort antal personer i Sverige ska genomgå mönstring och efterföljande utbildning. Även civilplikt efter annan utredning än mönstring kommer att bli aktuellt. Länsstyrelsen ställer sig frågande till att en så stor förändring för totalförsvarspiktiga inte skulle få konsekvenser för jämställdheten mellan män och kvinnor.

Länsstyrelsen saknar också en analys kring hur ersättning och förmåner som kan utgå vid olika typer av tjänstgöring kan slå mot individer. Vid höjd beredskap kan civilpliktiga, ordinarie personal och avtalspersonal komma att tjänstgöra på samma arbetsplats med liknande arbetsuppgifter, men få ersättning på helt olika grunder. Länsstyrelsen hade önskat en analys kring detta och vilka konsekvenser det kan få.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Maria Arnholm med länsjurist Liisa Sund som föredragande. I den slutliga handläggningen har också chefsjurist Louise Jeppsson, enhetschef Ann Jonasson, t.f. försvarsdirektör Fredrik Nygren och beredskapshandläggare Carina Yngvesson medverkat.